

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ГЕОДЕЗІЇ, ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА АГРОІНЖЕНЕРІЇ
КАФЕДРА ГЕОДЕЗІЇ, ЗЕМЛЕУСТРОЮ ТА ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

«До захисту допущено»
В.о.завідувача кафедри
Оксана МАЛАЩУК
«____»_____2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

першого (бакалаврського) ступеня вищої освіти
Освітньої програми «Геодезія та землеустрій»
За спеціальністю 193 «Геодезія та землеустрій»

ПРОЄКТ ФОРМУВАННЯ НОВОСТВОРЕНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ТЕРИТОРІЇ БУДЖАЦЬКОЇ СЕЛИЩНОЇ ГРОМАДИ БОЛГРАДСЬКОГО РАЙОНУ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Науковий керівник: старший викладач

_____ Ольга ПАНАСЮК

Рецензент_____ Лідія СМОЛЕНСЬКА

Виконала _____ здобувач _____ першого
(бакалаврського) ступеня вищої освіти
заочної форми навчання

_____Марина СПИРИДОНОВА

*Засвідчую, що кваліфікаційна робота
містить результати власних досліджень.
Використання ідей і текстів інших
авторів має посилання на відповідне
джерело.*

_____Марина СПИРИДОНОВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет геодезії, землеустрою та агроінженерії
Кафедра геодезії, землеустрою та земельного кадастру
Освітній рівень **ПЕРШИЙ** (бакалаврський)
Спеціальність **193 «Геодезія та землеустрій»**

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.зав. кафедри _____ Малащук О.С.

«___» _____ 2026 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

СПИРИДОНОВІЙ МАРИНІ ВАСИЛІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Проєкт формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Буджацької селищної громади Болградського району Одеської області

Керівник роботи ст.викладач Панасюк О.П., затверджений наказом по університету від «04» 02. 2026 р. № 09-з

2. Строк подання роботи здобувачем вищої освіти «15» __06__ 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: План існуючого використання земель Буджацької селищної громади; карта ґрунтів; ґрунтовий нарис, результати геоботанічних досліджень; рельєфна карта; матеріали статистичної звітності Буджацької селищної громади

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): Вступ, Огляд літератури. 1. Природна і соціально-економічна характеристика. 2. Підготовчі роботи. 3. Аналіз земельних угідь, підлеглих приватизації. 4. Обґрунтування проєктних рішень щодо формування територій землеволодінь господарських структур та їх розміщення на плані. 5. Розробка схем внутрігосподарського землевпорядкування новостворених сільськогосподарських підприємств. Висновки. Список використаної літератури

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): 1. План існуючого стану використання земельних угідь Буджацької селищної громади; 2. Картограма стрімкості схилів; 3. Картограма агропромислових груп ґрунтів; 4. Проект формування новостворених сільськогосподарських підприємств

6. Дата видачі завдання «__» _____ 2026 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання	Примітка
1.	Видача завдання на кваліфікаційну роботу. Опрацювання літератури для написання кваліфікаційної роботи.		
2.	Написання огляду літератури		
3.	Дослідження природного і соціально-економічного стану використання земель та написання II розділу:		
-	Характеристика рельєфу		
-	Характеристика ґрунтового покриву		
-	Складання картограм стрімкості схилів та агропромислових груп ґрунтів		
4.	Аналіз земельних угідь, підлеглих приватизації та написання розділу III		
5.	Обґрунтування проектних рішень щодо формування територій землекористувань		
6.	Розробка схем внутрігосподарського землепорядкування новостворених сільськогосподарських підприємств		
7.	Написання висновків		
8.	Опрацювання графічного матеріалу		
9.	Оформлення кваліфікаційної роботи в цілому		
10.	Попередній захист кваліфікаційної роботи		

Здобувач вищої освіти _____ Марина СПИРИДОНОВА

Керівник _____ Ольга ПАНАСЮК

Гарант ОПП _____ Тетяна МОВЧАН

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ	9
РОЗДІЛ II. ПРИРОДНА І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ	14
2.1. Загальні відомості	14
2.2. Характеристика природних умов.....	15
2.3. Склад і співвідношення угідь	15
РОЗДІЛ III. ПІДГОТОВЧІ РОБОТИ	18
3.1. Характеристика потенційних можливостей щодо використання земель на перспективу	18
3.2. Складання картограми стрімкості схилів	22
3.3. Складання картограми агровиробничих груп ґрунтів	25
3.4. Обробка вихідних даних для визначення грошового оцінювання угідь	28
РОЗДІЛ IV. СТВОРЕННЯ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ (ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ) СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
4.1 Встановлення площі землеволодінь (землекористувань)	35
4.2 Розміщення і формування земельних масивів землекористувань	37
4.3 Характеристика землекористувань за екологічною стійкістю	40
РОЗДІЛ V. СКЛАДАННЯ СХЕМИ ВНУТРІГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ НОВОСТВОРЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ	42
5.1. Організація території та структура посівних площ	42
5.2. Розрахунок кормовиробництва та забезпеченість тваринництва кормами	45
РОЗДІЛ VI. ТЕХНІКО – ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПРОЕКТУ ...	55
ВИСНОВКИ	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	62

Графічні матеріали:

1. План існуючого використання угідь на території Буджацької селищної громади
2. Картограма стрімкості схилів
3. Картограма агровиробничих груп ґрунтів
4. Проєкт формування новостворених сільськогосподарських підприємств

РЕФЕРАТ

Проект формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Буджацької селищної громади Болградського району Одеської області – Спиридонова М.В. Кваліфікаційна робота. ОДАУ кафедра геодезії, землеустрою та земельного кадастру. 2026. 62 с. текстової частини, 22 таблиці, 4 рисунки, 25 літературних джерел, 4 аркуші графічної частини.

Текстова частина включає: вступ, огляд літературних джерел, природна і соціально-економічна характеристика, характеристика потенційних можливостей щодо використання земель на перспективу, складання картограми стрімкості схилів, складання картограми агровиробничих груп ґрунтів, обробка вихідних даних для визначення грошового оцінювання угідь, створення землеволодінь (землекористувань) сільськогосподарських підприємств, складання схеми внутрігосподарської організації території новостворених підприємств, техніко – економічні показники проекту, висновки, список використаної літератури.

Графічна частина включає: План існуючого використання угідь на території Буджацької селищної громади; картограма стрімкості схилів; картограма агровиробничих груп ґрунтів; проект формування новостворених сільськогосподарських підприємств

Ключові слова: СТІМКІСТЬ СХИЛІВ, БАЛ БОНІТЕТУ, ГРОШОВЕ ОЦІНЮВАННЯ, АГРОВИРОБНИЧА ГРУПА ГРУНТІВ, КОНСОЛІДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ, ВАРТІСТЬ ПАЮ, ПРИВАТИЗАЦІЙНИЙ ФОНД, СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО.

В кваліфікаційній роботі проведено детальний аналіз рельєфу, ґрунтового покриву, обстежено план існуючого стану використання земель, оцінено використання земельного фонду, передбачено проектні рішення по формуванню нових сільськогосподарських підприємств.

ВСТУП

Землеустрій являє собою комплекс соціально-економічних і природоохоронних заходів, спрямованих на впорядкування земельних відносин та ефективну організацію територій адміністративно-територіальних одиниць і господарських суб'єктів. Його здійснення зумовлене розвитком продуктивних сил та особливостями суспільно-виробничих відносин.

Землевпорядне проектування є основою землеустрою, оскільки саме через нього реалізується процес упорядкування земельних ресурсів. Раціональна організація земель можлива лише за умови ретельного опрацювання та обґрунтування проєктних рішень з урахуванням природних, економічних і соціальних чинників.

Землевпорядкування охоплює дослідження теоретичних засад і практичних підходів до створення нових та вдосконалення існуючих землекористувань сільськогосподарських підприємств, установ і організацій.

Раціональне використання земельних ресурсів передбачає науково обґрунтоване застосування земель відповідно до їх цільового призначення, забезпечення високої ефективності використання, охорони та покращення їх якісного стану.

Раціональне землекористування полягає у максимально можливому залученні земель до господарської діяльності та їх ефективному використанні за основним призначенням. Воно спрямоване на створення оптимальних умов для підвищення продуктивності сільськогосподарських угідь, отримання найбільшого обсягу продукції з одиниці площі та зменшення витрат праці й матеріальних ресурсів.

Обґрунтування і забезпечення досягнення раціонального землекористування забезпечується за допомогою:

- раціональної організації територій;

- своєчасного проведення внутрішньогосподарського та міжгосподарського землевпорядкування;
- чіткого дотримання вимог щодо повноти та своєчасності внесення земельно-кадастрових даних;
- запровадження механізмів приватизації та передачі земель у власність, розподілу та перерозподілу земель;
- здійснення координуючих, контрольних та експертних заходів з боку спеціально уповноважених органів охорони земель;
- економічного стимулювання раціонального землекористування

Завданням даної кваліфікаційної роботи є: проведення детального аналізу рельєфу, ґрунтового покриття, плану існуючого стану використання земель, проаналізувати та оцінити використання земельного фонду, освоїти нові та покращити існуючі земельні угіддя, при необхідності виконати трансформацію угідь.

Мета кваліфікаційної роботи – обґрунтування проєктування новостворених сільськогосподарських підприємств, з метою раціонального використання земельних ресурсів.

Об'єкт дослідження - соціально-економічний процес організації раціонального використання й охорони земель і пов'язаних з нею засобів виробництва в конкретних сільськогосподарських підприємствах, що включає систему заходів щодо організації виробництва й території, які здійснюються на основі проєкту.

РОЗДІЛ І

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Створення нових сільськогосподарських підприємств є багатоаспектним процесом, що поєднує економічні, правові, організаційні, земельні, соціальні та інноваційні складові розвитку аграрної сфери. Від ефективності цього процесу значною мірою залежить раціональне використання земельних ресурсів, матеріально-технічної бази та трудового потенціалу сільського господарства.

У наукових дослідженнях питання формування новостворених аграрних підприємств посідає важливе місце в умовах модернізації аграрної економіки України, удосконалення земельних відносин та пристосування суб'єктів господарювання до ринкового середовища. Дослідники розглядають зазначену проблему з позицій організаційно-економічних механізмів, інституційних перетворень, управлінських підходів і особливостей землекористування.

Особлива увага приділяється організації території та формуванню просторової структури земельних угідь новостворених господарств. На думку В. Любчика, в умовах реформування аграрного сектору першочергового значення набуває ефективне територіальне планування землекористування, яке повинно забезпечувати баланс між економічною доцільністю та екологічною безпекою. Учений зазначає, що зміни у системі земельних відносин сприяли появі нових форм господарювання та зумовили потребу в удосконаленні структури використання земельних ресурсів [11].

Проведення аграрної реформи та розподіл земельних паїв в Україні стали передумовою виникнення нових організаційно-правових форм ведення господарської діяльності. Науковці вважають, що перетворення колективних сільськогосподарських підприємств відіграло визначальну роль у становленні сучасної системи аграрного виробництва та розвитку ринкових відносин у сільському господарстві.

У наукових дослідженнях В. Юрчишина, П. Саблука та В. Месель-Веселяка висвітлюються процеси трансформації аграрного сектору та формування сучасних організаційних форм господарювання. Дослідники зазначають, що виникнення нових сільськогосподарських підприємств було зумовлене проведенням земельної реформи, приватизацією земельних ресурсів, зміною відносин власності та впровадженням ринкових принципів управління аграрним виробництвом [13].

Вагоме місце у науковій літературі займають питання, пов'язані із земельним забезпеченням діяльності новостворених аграрних підприємств. Науковці Л. Перович, З. Котик та Р. Панас підкреслюють, що результативність функціонування господарства значною мірою визначається якістю організації землекористування. На їхню думку, просторове впорядкування земель повинно сприяти формуванню компактних земельних масивів, скороченню виробничих витрат та забезпеченню екологічно збалансованого використання земельних ресурсів. Автори наголошують, що недоліки в територіальній організації землекористування можуть призводити до зниження ефективності виробництва та створювати перешкоди для впровадження сучасних агротехнологій.

У своїх працях дослідники також відзначають необхідність здійснення землеустрою реформованих сільськогосподарських підприємств з урахуванням природних особливостей території, екологічних обмежень, структури земельних угідь та стратегічних напрямів розвитку господарств. Важливим чинником вони вважають пристосування системи землекористування до нових умов власності та господарювання [14].

Подальший розвиток цієї проблематики представлено в роботах З. Котика та Ю. Шкурченка, присвячених організації використання орних земель у новостворених аграрних підприємствах. Автори доводять, що раціональне територіальне планування сприяє покращенню родючості ґрунтів, підвищенню ефективності використання машинно-тракторного парку та збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. У своїх

дослідженнях вони аналізують актуальні проблеми впорядкування ріллі та обґрунтовують доцільність застосування землевпорядного проєктування як важливого інструменту підвищення ефективності господарської діяльності. Науковці зазначають, що оптимальна конфігурація земельних ділянок забезпечує зменшення транспортних витрат, сприяє зростанню продуктивності праці та покращує використання технічних засобів виробництва [8].

Організаційно-економічні засади створення та розвитку аграрних підприємств знайшли відображення у працях М. Швиденка, В. Харченка та Г. Харченко. У своїх дослідженнях автори розглядають особливості функціонування суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм і наголошують на необхідності комплексного підходу до їх формування та подальшого розвитку. Науковці підкреслюють, що успішна діяльність новостворених підприємств значною мірою залежить від їхньої здатності ефективно реагувати на зміни ринкового середовища, застосовувати сучасні методи стратегічного управління та забезпечувати довгострокову стабільність функціонування [23].

У наукових працях В. Андрійчука акцентується увага на тому, що діяльність новостворених сільськогосподарських підприємств має базуватися на принципах підприємницької ініціативи та економічної самостійності. Дослідник вважає, що рівень ефективності господарювання визначається ступенем спеціалізації виробництва, концентрацією ресурсів і спроможністю управлінського персоналу впроваджувати сучасні підходи до менеджменту.

Питання економічної результативності функціонування аграрних підприємств детально висвітлено також у роботах П. Саблука, В. Андрійчука та М. Маліка. Автори зазначають, що важливими передумовами сталого розвитку сільськогосподарських підприємств є раціональне використання наявних ресурсів, забезпечення фінансової стабільності та належна державна підтримка галузі. Науковці підкреслюють необхідність формування

конкурентоспроможних господарств, здатних оперативно адаптуватися до змін економічного середовища та ринкової кон'юнктури [12].

У «Тимчасових методичних рекомендаціях щодо формування землеволодінь і землекористувань недержавних сільськогосподарських підприємств у процесі реструктуризації існуючих господарств» визначено основні принципи створення нових землеволодінь і землекористувань. Зокрема, зазначається, що цей процес має здійснюватися на добровільній основі за ініціативою членів підприємства та передбачати їхню активну участь у вирішенні всіх питань, пов'язаних із формуванням земельних відносин. При цьому кожному члену господарства гарантується право самостійно приймати рішення щодо подальшого використання належної йому земельної частки.

Відповідно до методичних рекомендацій, рішення щодо використання та управління земельними ділянками, які перебувають у спільній сумісній власності членів недержавних сільськогосподарських підприємств, ухвалюються на загальних зборах учасників господарства. До таких земель належать території під польовими дорогами, прогонами, гідротехнічними об'єктами, лісовими насадженнями, а також малопродуктивні та деградовані землі, зокрема солонці, солончаки, солоді, піщані, перезволожені, кам'янисті та порушені ділянки. Крім того, до спільного користування можуть належати території господарських дворів, тваринницьких ферм, виробничих комплексів та інших об'єктів господарської інфраструктури [21].

Організаційно-правові засади функціонування нових аграрних утворень досліджувалися у працях О. Гуторова, І. Лукінова та В. Зіновчука. У своїх роботах вони аналізують особливості діяльності різних організаційно-правових форм господарювання, зокрема фермерських господарств, сільськогосподарських кооперативів, приватних підприємств та агрохолдингів. Дослідники підкреслюють, що вибір форми організації господарської діяльності безпосередньо впливає на структуру управління підприємством, його інвестиційний потенціал і можливості залучення фінансових ресурсів.

Важливе місце в наукових дослідженнях займають питання фінансового забезпечення новостворених аграрних підприємств. Зокрема, М. Дем'яненко та Ю. Лупенко розглядають проблеми кредитування сільськогосподарських виробників, залучення інвестицій та механізми державної підтримки аграрного сектору. Науковці наголошують, що обмежений доступ до фінансових ресурсів є одним із головних чинників, які стримують розвиток нових сільськогосподарських підприємств в Україні [11].

Окремий напрям досліджень присвячений розвитку фермерських господарств як найбільш поширеної форми сучасного аграрного підприємництва. В. Зіновчук розглядає фермерство як важливу складову економічного розвитку сільських територій та основу становлення підприємницької діяльності на селі. Учений акцентує увагу на необхідності державної підтримки малих виробників і зазначає, що успішне функціонування фермерських господарств значною мірою залежить від доступності кредитних ресурсів, сучасного технічного забезпечення та ефективних каналів реалізації виробленої продукції.

Питання стратегічного управління в аграрному секторі висвітлюються у наукових працях М. Швиденка, В. Харченка та Г. Харченко. Дослідники підкреслюють, що процес створення сільськогосподарських підприємств має супроводжуватися розробленням перспективної стратегії розвитку. Така стратегія повинна враховувати особливості ринкового середовища, можливі інвестиційні ризики та напрями майбутнього виробничого розвитку. Науковці зазначають, що впровадження стратегічного планування сприяє зміцненню економічної стійкості підприємства та підвищенню його адаптивності до змінних умов господарювання [23].

У Тимчасових методичних рекомендаціях, зокрема в розділі 1.7, зазначено, що невід'ємною складовою формування землеволодінь і землекористувань є розроблення заходів щодо охорони земельних ресурсів від негативного впливу природних та антропогенних чинників. Крім того, передбачається забезпечення екологічної стабільності навколишнього

середовища та створення умов для виробництва безпечної й екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

Під час формування нових сільськогосподарських землекористувань особливого значення набуває усунення недоліків територіальної організації земель, серед яких черезсмужжя, далекоземелля, вкраплення земельних ділянок та інші просторові диспропорції. Водночас необхідним є розроблення комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення внутрішньогосподарської організації території, підвищення рівня охорони довкілля та розвиток спеціалізації виробництва.

Відповідно до положень розділу 1.6 Методичних рекомендацій, обґрунтування формування землеволодінь і землекористувань здійснюється шляхом розроблення землевпорядного проєкту. Саме ця вимога стала однією з основних передумов вибору теми кваліфікаційної роботи та визначення її науково-практичного спрямування [21].

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел свідчить, що створення нових сільськогосподарських підприємств є складним і багатогранним процесом, який охоплює питання організації землекористування, побудови ефективної структури управління, економічного забезпечення діяльності, впровадження інновацій та пристосування до ринкових умов. Більшість дослідників сходяться на думці, що лише комплексний підхід до формування аграрних підприємств здатний забезпечити їхню конкурентоспроможність, ефективне функціонування та довгостроковий сталий розвиток.

РОЗДІЛ II

ПРИРОДНА І СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРИТОРІЇ

2.1 Загальні відомості

Об'єкт дослідження знаходився в межах території Ганнівської сільської ради Тарутинського району Одеської області, але в результаті реформи децентралізації в Україні в 2020 році територія разом з іншими селами і селищами східної частини (34 одиниці) ввійшла до складу Буджацької селищної громади Болградського району Одеської області. Розташована територія в південній частині Одеської області $46^{\circ}24'40''$ пн. ш. $29^{\circ}20'17''$ сх. д.

Загальна площа громади становить 935 км^2 із населенням близько 15,3 тис. осіб. Вважається великою сільською територіальною громадою півдня Одещини з аграрною економікою, значною територією та потенціалом розвитку енергетики (вітрових електростанцій) та інфраструктури.

Рисунок 2.1 - Ситуаційна схема

2.2 Характеристика природних умов

Клімат території проєктування помірно-континентальний, відносно теплий, з виразною посушливістю, зумовлюється впливом переважно північно-східних повітряних мас, які дуже мало доносять до району атмосферних опадів. Більше половини опадів випадає в теплий сезон у травні – серпні, річний максимум температури $+38^{\circ}\text{C}$. Основні зернові культури – озима пшениця та кукурудза, технічні – соняшник.

Район розміщений в південній частині степової зони і зволожується недостатньо. Випаровування перевищує кількість опадів, тому зволожується не достатньо і не може утворитись гідрографічна сітка. На території району існують озера: Сасик, Шагани, Алібей, що практично висихають в посушливий період.

Грунтово-кліматичні та економічні умови дали поштовх для спеціалізації такого сільськогосподарського виробництва району як: тварино-зерново-свинарського з розвинутим вирощуванням цукрового буряка і соняшника.

В цій структурі поширена продукція молока, яловичина, зерна, свинини. Велике місце в грошових надходженнях займає озима пшениця та кукурудза, технічні – соняшник і цукровий буряк.

2.3 Склад і співвідношення угідь

На території сільської ради в результаті проведення паювання земель було створено декілька дрібних сільськогосподарських підприємств (ОСГ, фГ, ПП), які останнім часом не витримують конкуренції та не забезпечують належних умов за земельними ділянками.

Сільськогосподарські підприємства складаються в основному з сільськогосподарських угідь: рілля, пасовище.

Аналіз існуючого використання земель, розміщення угідь і сівозмін, формування сільськогосподарських підприємств проводиться з доцільністю

використання земельних ресурсів для тих чи інших цілей та розміщення сільськогосподарського виробництва по території господарства. При цьому виділяють ареали земель та земельні угіддя і сівозміни за інтенсивністю їх використання. При аналізі і оцінці використання земельного фонду дана оцінка якості сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів, еродованості ґрунтів, по категоріям ерозійної небезпеки.

Для розробки проекту організації території необхідно мати інформацію про існуючу організацію землеволодіння, якість земель, кормо виробництва та перспективи розвитку. В таблиці 2.1 представлено експлікацію земель всієї сільської ради, на яку здійснювалось дослідження.

Таблиця 2.1 - Експлікація земель сільської ради

№ з/п	Назва земель, угідь	Площа, га
I	Сільськогосподарські землі – всього	1266,92
	з них сільськогосподарські угіддя	1227,62
1	в т.ч. рілля	1159,16
2	пасовища	68,46
	несільськогосподарські угіддя	39,30
3	під господарськимми шляхами і прогонами	11,40
4	під лісосмугами	18,8
5	під господарськими дворами	9,10
II	Несільськогосподарські землі – всього	224,86
6	під населеним пунктом	212,45
7	під болотом	1,47
8	під лісом	10,94
	Всього	1491,78

З цієї таблиці бачимо що сільськогосподарські угіддя займають 1227,62 га, а не сільськогосподарські угіддя, які складаються з польових доріг та лісозахисних насаджень мають площу лише 2,64 га.

В межах сільської ради також розміщено лісу 10,94 га, болота – 1,47 га та земель транспорту і зв'язку – 0,49 га, площа населеного пункту становить 212,45 га. Незважаючи на доволі велику площу населеного пункту кількість жителів становить 428 осіб, а кількість осіб, що отримали право на земельну частку (пай) становили 294 особи.

Природних кормових угідь в межах громади невелика площа, тому більша частина пасовищ використовується для випасання худоби громадян, а тваринницька галузь в межах господарств забезпечується кормами в більшій кількості за рахунок вирощування сільськогосподарських культур в сівозмінах.

РОЗДІЛ III

ПІДГОТОВЧІ РОБОТИ

3.1 Характеристика потенційних можливостей щодо використання земель на перспективу

Серед стратегічних завдань у плануванні використання земель сільськогосподарського призначення на перспективу ключовими є не просто підвищення врожайності, а збалансування економічної ефективності, екологічної стійкості та соціальних потреб. Якщо користуватись принципом “взяти більше з землі” ніж їх надати призводить до великих ризиків втратити родючість назавжди.

Найважливіші напрямки використання земель на перспективу представлені в таблиці 3.1

Таблиця 3.1- *Напрямки перспективного використання земель*

№ з/п	Напрямок використання	Результат
1	Збереження родючості ґрунтів	Боротьба з ерозією, деградацією, виснаженням. Впровадження сівозмін, органічного землеробства, мінімальної обробки ґрунту — це база довгострокового планування
2	Рациональне землекористування	Оптимізація структури угідь: де вирощувати культури, де залишати природні екосистеми, де створювати захисні смуги. Тут важливе просторове планування, а не хаотичне використання
3	Адаптація до змін клімату	Посухи, зміна температур, екстремальні погодні явища вже впливають на агросектор, тому потрібно переходити на стійкі культури, ефективні системи зрошення та управління

		водними ресурсами.
<i>Продовження таблиці 3.1</i>		
4	Впровадження сучасних технологій	Точне землеробство (GPS, дрони, аналітика даних) дозволяє зменшити витрати ресурсів і підвищити ефективність без шкоди для довкілля.
5	Екологічна безпека	Обмеження хімізації, контроль за забрудненням ґрунтів і вод, збереження біорізноманіття, тому що короткострокова вигода перетворюється на довгострокові збитки.
6	Земельна політика та контроль	Прозорий ринок землі, запобігання надмірній концентрації, контроль за цільовим використанням — без цього будь-яке планування лишається на папері.
7	Відновлення деградованих земель	Рекультивація, заліснення, повернення земель у продуктивний обіг — це резерв для майбутнього.
8	Баланс між агровиробництвом і громадами	Земля — не лише ресурс, а й основа життя сільських територій, тому важливо враховувати інтереси місцевого населення, інфраструктуру, зайнятість.

Отже, головним стратегічним завданням є необхідність перейти від екстенсивного використання землі до стійкого управління нею, де земля розглядається як обмежений і вразливий ресурс, а не як нескінченний інструмент для прибутку.

Серед стратегічних завдань щодо планування використання земель найважливішими на перспективу є:

- зменшення розораності земельного фонду;
- збільшення лісистості території;
- поетапне встановлення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь в зональних системах землекористування;
- дотримання екологічних вимог охорони земель при землевпорядкуванні територій;
- заборона відведення особливо цінних сільськогосподарських угідь для несільськогосподарських потреб;
- застосування економічних важелів впливу на суб'єкти землекористування.

Виконання даного завдання щодо перспективного використання земель в межах досліджуваної території полягає в послідовному вирішенні наступних питань:

- Визначення меж земель резервного фонду;
- Визначення меж земель фонду громадських земель;
- Визначення меж земельного фонду приватизації.

Резервний фонд завжди створюється сільськими, селищними радами на своїй території в розмірі від 7 до 15 % від всіх сільськогосподарських угідь, включаючи і угіддя, які знаходяться в населених пунктах. В межах об'єкту дослідження резервний фонд передбачений на площі 150,97 га, що становить понад 11%. Резервний фонд може використовуватись сільськогосподарськими підприємствами на умовах оренди, або служити основою для розширення населеного пункту.

Фонд громадських потреб включає в себе вулиці, майдани, водойми, лісові насадження, цвинтарі, пасовища, сіножаті і інші насадження.

Рішення про включення в громадський фонд земель приймає сільська, селищна рада за погодженням з загальними зборами (зборами уповноважених) господарства, що реструктуризується.

Площа пасовищ та сіножатей визначається з потреб в цих угіддях для випасу худоби, яка знаходиться в особистій власності громадян, а також для

заготівлі сіна для неї. Громадські пасовища і сіножаті розміщують максимально з приближенням до населеного пункту.

Приватизаційний фонд – це сукупність земель, які можуть бути передані у приватну власність громадян у вигляді земельної частки (паю).

Паюванню підлягають сільськогосподарські угіддя, які були передані в колективну власність колективним сільськогосподарським кооперативам, акціонерним товариствам і іншим підприємствам.

В таблиці 3.2 представлено характеристику всіх земель, розподілених за різним призначенням.

Таблиця 3.2 - Розрахунок площі приватизаційного фонду

Назва угідь	Площа, га	Розподіл площі за земельними фондами		
		Комунальні землі		Приватиза ційний
		Резервний фонд	Громадський фонд	
Площа сільськогосподарських угідь	1227,62			
Рілля	1159,16	150,97		1008,19
Пасовища	68,46		68,46	
Всього	1227,62	150,97	68,46	1008,19

Отже, проаналізувавши статистичні дані по земельному фонду території дослідження можна зробити висновок, що в складі земель найбільшу площу займає приватизаційний фонд, який складається з 1008,19 га ріллі, 150,97 га резервного фонду за рахунок ріллі, а також 68,46 га пасовищ віднесено до фонду громадських потреб. Так як в громадян села налічується менше ніж 80 голів великої рогатої худоби, а пасовищ 64 га, то більша частина природних

кормових угідь надається в оренду господарству, яке займається тваринницькою галуззю – товариству з обмеженою відповідальністю «Терра». Доволі велика площа ріллі обробляється в ПП «Вільне» та в фермерських господарствах: «Буджак», «Тарасов», «Степ», «Колос».

3.2. Складання картограми стрімкості схилів

Основними елементами рельєфу є:

- **вододільні плато** — широкі рівнинні ділянки, що займають більшу частину території;
- **пологі схили та балки** — сформовані водною ерозією, часто використовуються як природні пасовища;
- **яружно-балкова мережа** — місцями розвинена, але не дуже глибока;
- **долини малих річок і тимчасових водотоків.**

Рельєф Буджацької селищної громади формується загальними природно-географічними особливостями півдня Одещини і має виразно рівнинний степовий характер.

Територія громади розташована в межах Буджацької рівнини — частини великої Причорноморської низовини, тому для рельєфу характерні:

- слабо хвиляста рівнина з невеликими перепадами висот;
- відсутність значних підвищень або гірських форм;
- загальна відкритість і вирівняність поверхні.

Переважають невеликі абсолютні висоти (приблизно 50–150 м над рівнем моря). Схили здебільшого пологі ($1-3^\circ$), що сприяє активному сільськогосподарському використанню земель. У балках та долинах висоти знижуються, формуючи локальні пониження.

Характерною особливістю рельєфу є степовий характер - відкриті простори без лісового покриву, що посилює вітрові процеси; не різко контрастний рельєф; водна та вітрова ерозія є важливими чинниками формування мікрорельєфу; рівнинність і родючі ґрунти зумовлюють інтенсивне землеробство.

Отже, рельєф Буджацької громади — це типова слабо хвиляста степова рівнина з балково-яружною розчленованістю, яка є сприятливою для сільського господарства, але водночас потребує протиерозійних заходів через природні особливості території.

На території немає чітко виражених форм рельєфу, окрім балки, більшість території знаходиться на рівнині, стрімкістю від 0 до 3 градусів. Поверхня району в цілому рівнинна з незначним похилом в сторону Чорного моря.

Картограма стрімкості схилів створювалась за градаціями від 0 до 1, від 1 до 3, від 3 до 5, від 5 до 7 та від 10 до 15 градусів та балка.

Картограма стрімкості схилів складається для визначення якісної характеристики земельних угідь, правильного розміщення сівозмін, їх полів і робочих ділянок щодо стрімкості і експозиції схилів.

На картограмі стрімкості схилів позначаються:

рельєф в вигляді горизонталей через 1 метр;

межі контурів за крутизною схилів;

лінії водо розділів та тальвегів;

горизонталі підписані в напрямку пониження;

січення рельєфу;

масштаб закладення.

В таблиці 3.3 складено по контурну відомість стрімкості схилів, а в таблиці 3.4 — характеристику сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів.

Таблиця 3.3 - Відомість вирахування площ сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів

№контуру	Назва угіддя	Площа,га	в тому числі за стрімкістю схилів					днище балок
			0°-1°	1°-3°	3°-5°	5°-7°	7°-10°	
1	Рілля	46,60	34,40	6,88	2,85	2,47		
3	Рілля	78,45	45,21	15,55	13,79	1,20		2,70
4	Рілля	97,58	92,67	4,91				
5	Рілля	141,85	138,10	3,75				
6	Рілля	210,67	179,03	31,64				
7	Рілля	58,73	23,74	26,83	8,16			
8	Рілля	43,85	23,72	16,45	3,68			
12	Рілля	41,84		2,67	29,58	8,24	1,35	
13	Рілля	112,41	112,41					
14	Рілля	51,31	51,31					
15	Рілля	20,34	20,34					
16	Рілля	108,48	108,30	0,18				
18	Рілля	57,58	21,16	23,50	5,78	5,28	1,86	
19	Рілля	9,07		6,31		2,76		
21	Рілля	58,68		39,93	15,73	3,02		
22	Рілля	24,85		11,34	10,30	3,21		
10	Пасовища	18,00	1,28	6,89	6,61	3,22		
11	Пасовища	14,47			4,73	6,55	0,56	2,63
20	Пасовища	35,99		26,27	2,69	7,03		

Таблиця 3.4 - Характеристика сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів

Характеристика сільськогосподарських угідь за стрімкістю схилів							
Назва угідь	Площа,га	в тому числі за стрімкістю схилів					днище балок
		0°-1°	1°-3°	3°-5°	5°-7°	7°-10°	
Рілля	1159,16	850,39	189,94	89,87	24,18	2,21	2,57
Пасовища	68,46	1,28	33,16	14,03	16,80	0,56	2,63
Всього	1227,62	851,67	223,10	103,90	42,98	2,77	5,20

Найбільшу площу займає рілля зі стрімкістю 0-1° - 850,39 га це майже сімдесят відсотків від усієї площі, та 1-3° якій відведено 18,5 відсотків. Всі інші займають не велику площу, стрімкість схилу на ріллі від 3 до 5 та від 5 до 7 градусів займає понад 110 га, що в цілому вказує на задовільні рельєфні умови для аграрного виробництва.

В таблиці 3.5 представлено експлікацію земель за стрімкістю схилів.

Таблиця 3.5 - Експлікація земель за стрімкістю схилів

№ з/п	Назва земель, угідь	Площа, га	Площа, %
1	0°-1°	851,82	68,60
2	1°-3°	230,06	18,53
3	3°-5°	105,14	8,47
4	5°-7°	45,57	3,67
5	7°-10°	3,77	0,30
6	днище балок	5,33	0,43
7	всього	1241,69	100,00

3.3. Складання картограми агровиробничих груп ґрунтів

Ґрунт — пухкий поверхневий шар земної кори, який сформувався у процесі тривалої взаємодії гірських порід з рослинністю, тваринним світом, діяльністю мікроорганізмів, сонячної променевої енергії і тепла, води, характеризується родючістю завдяки наявності органічної речовини — гумусу. Він утворюється в результаті складної взаємодії зовнішніх факторів фізико-географічного середовища. Серед них основними є клімат, ґрунотвірні породи, рослинність, рельєф місцевості, вік ґрунтового покриву та господарська діяльність людини.

Ґрунтовий покрив являє собою самостійну складну специфічну біологічну оболонку земної кулі, що огортає сушу материків і мілководдя морів і озер, це самостійна земна оболонка - педосфера.

Ґрунтовий покрив Буджацької селищної громади сформувався під впливом степових природних умов півдня Одеської області і є типовим для Буджацького степу. Його головна риса — висока природна родючість, але водночас підвищена вразливість до деградаційних процесів.

Чорноземи звичайні сформувалися в умовах посушливого степового клімату під трав'янистою рослинністю і є основою сільськогосподарського використання території.

1. Чорноземи звичайні

- займають значні площі;
- мають потужний гумусовий горизонт (40–80 см);
- вміст гумусу — приблизно 4–6%;
- відзначаються високою природною родючістю;
- найкраще придатні для вирощування зернових культур (пшениця, ячмінь, кукурудза).

2. Лучно-чорноземні та лучні ґрунти

- приурочені до балок, долин і понижень рельєфу;
- мають підвищену вологість;
- характеризуються високою родючістю, але можуть перезволожуватись.

Властивості ґрунтів представлені на рисунку 3.1

<i>висока природна родючість</i>	головна перевага регіону
<i>карбонатність</i>	характерна риса степових чорноземів
<i>схильність до посух</i>	завдяки кліматичним умовам
<i>добра структурність</i>	з ризиком руйнування через інтенсивний обробіток

Рисунок 3.1 – Властивості ґрунтів

Проблеми ґрунтового покриття регіону:

1. через відкритість степу і сильні вітри - водна та вітрова ерозія;
2. внаслідок інтенсивного землеробства - деградація гумусового шару;
3. обмежує стабільність врожаїв - **дефіцит вологи.**

Таблиця 3.6 - Список агровиробничих груп ґрунтів

Шифр агрогрупи	Назва агрогрупи
59е	Чорноземи звичайні середньогумусні глибокі важкосуглинкові та їх залишково- і слабосолонцюваті відміни
65д	Чорноземи звичайні слабозмиті середньосуглинкові
65е	Чорноземи звичайні слабозмиті важкосуглинкові і легкоглинисті
66е	Чорноземи звичайні середньозмиті важкосуглинкові і легкоглинисті
67е	Чорноземи звичайні сильнозмиті важкосуглинкові і легкоглинисті
86е	Чорноземи несолонцюваті і слабосолонцюваті на щільних глинах середньозмиті важкосуглинкові і легкоглинисті
87е	Чорноземи несолонцюваті і слабосолонцюваті на щільних глинах сильнозмиті важкосуглинкові і легко глинисті
133е	Лучні ґрунти та їх слабосолонцюваті і слабоосолоділі відміни важкосуглинкові і легкоглинисті

Картограма агровиробничих груп ґрунтів використовується для визначення якісної характеристики кожної ділянки угідь, правильного розміру проєктних угідь, сівозміни їх полів і робочих ділянок у відповідності до придатності земель для вирощування тих чи інших сільськогосподарських культур. На даній території цього об'єкта присутні різновиди агровиробничих груп ґрунтів: 59е, 65д, 65е, 66е, 67е, 86е, 87е, 133е.

Таблиця 3.7 - Характеристика сільськогосподарських угідь за ґрунтовими різновидами

Назва угідь	Площа, га	в тому числі за ґрунтовими різновидами							
		87е	86е	65д	66е	67е	133е	65е	59е
Рілля	1159,16	2,27	99,27	111,72	98,49	0,68		248,57	598,16
Пасовища	68,46	7,22	30,34		1,02	6,98	22,90	-	-
Всього	1227,62	9,49	129,61	111,72	99,51	7,66	22,90	248,57	598,16

Отже, аналізуючи дані таблиці 3.7 можна зробити висновок, що найбільша площа ріллі розташована на ґрунтах з шифром 59е, тобто на чорноземах звичайних середньогумусних глибоких важкосуглинкових та їх залишково- і слабосолонцюватих відмінах, що є найбільш родючими степовими ґрунтами.

Таким чином, ґрунти Буджацької громади — це переважно родючі чорноземи степового типу, які є потужною основою аграрного виробництва.

Водночас їх ефективне використання вимагає:

- впровадження ґрунтозахисних технологій,
- зрошення,
- контролю ерозійних процесів.

Інакше навіть такі цінні ґрунти швидко втрачають свою продуктивність.

3.4. Обробка вихідних даних для визначення грошового оцінювання угідь

Паювання сільськогосподарських угідь — це один із ключових етапів земельної реформи в Україні, який визначив сучасну структуру власності на землю. Це був процес розподілу земель колективних господарств між їхніми членами у вигляді індивідуальних часток — паїв.

Паювання відбулося переважно у 1990-х роках після ліквідації колгоспів та радгоспів. Земля, яка на той час була у колективній власності, передавалась:

- працівникам господарств,
- пенсіонерам із їх числа,

- іншим особам, що мали на це право.

Кожен отримував земельну частку (пай) — не одразу конкретну ділянку, а право на неї.

Паювання — це перехід від колективної до приватної власності на землю, яке стало необхідним кроком, але залишило після себе структурні проблеми, які Україна вирішує й досі — зокрема через укрупнення земельних масивів, цифровізацію кадастру та розвиток цивілізованого ринку землі.

На рисунку 3.1 представлено основні риси паювання земель.

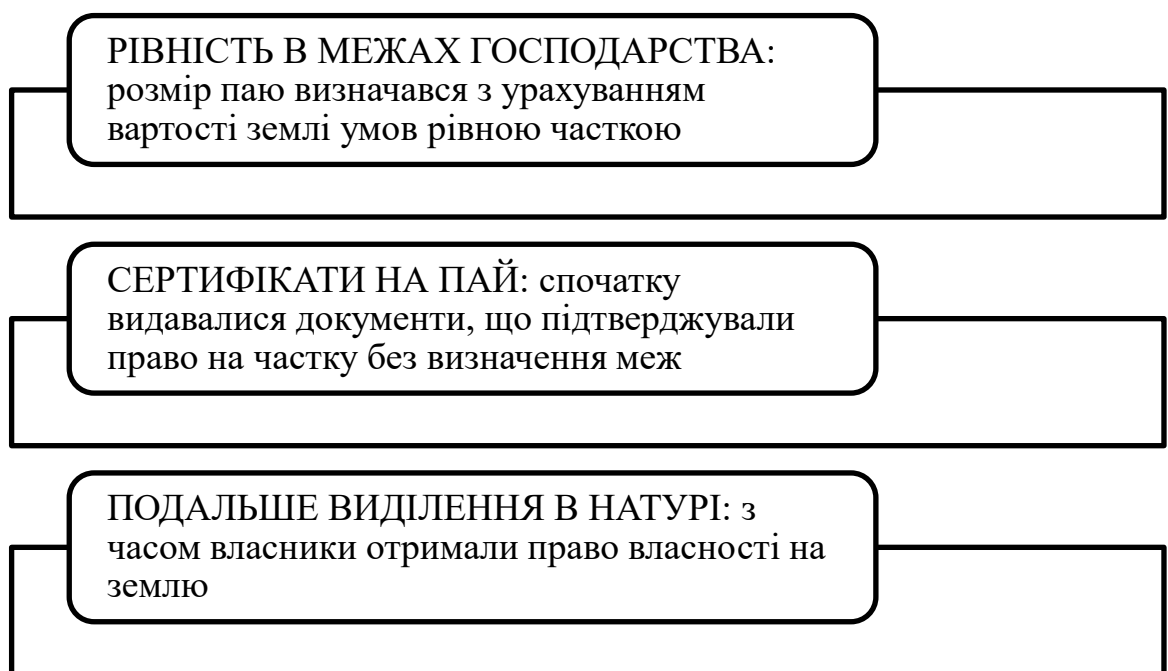

Рисунок 3.2 - Основні риси паювання земель сільськогосподарського призначення

Власники земельних часток паїв отримали право на:

- самостійне користування землею;
- здачу землі в оренду;
- продаж землі (після 2021 року);
- передачу у спадщину.

Поряд з позитивними моментами паювання призвело до цілої низки проблем і недоліків:

1. Виникла велика роздробленість земель, що ускладнило ефективне використання;
2. Проблеми з межами та кадастром, що призвело до неточності в документації та до конфліктів.

На сучасному етапі зростає потреба в консолідації земель, підвищується роль кадастру і прозорих угод, формується ринок земель та змінюється аграрна економіка країни.

Вирахувати розмір земельної частки (паю) в межах громади можна завдяки даним щодо кількості громадян, що отримали право на земельну частку (пай) та даним щодо кількісного і якісного стану земель.

Визначення якісної характеристики земель приватизаційного фонду відбувається за агровиробничими групами (грунтовими різновидами). Середньозважений розмір земельного паю визначається по балу бонітету чи грошовій оцінці. Середньозважений бал бонітету контуру (Б св.) визначається за формулою:

$$Б\text{ св.} = \sum РБ : \sum Р \quad (3.1),$$

де: $\sum РБ$ – сума добутків площ агрогруп (грунтових різновидів) в контурі на їх бали;

$\sum Р$ – сума площ агрогруп (грунтових різновидів) в контурі, або загальна площа контуру.

Таким чином, було визначено середній бал по ріллі, який становить 38. З метою створення на території сільської ради сільськогосподарських підприємств ринкового типу, заснованих на приватній формі власності на землю визначаються кількість і фізичні розміри паїв кожного контуру окремих видів сільськогосподарських угідь.

Так як паювання по фізичній площі проводиться лише у випадках повної однорідності земель приватизаційного фонду, то в нашому випадку коли землі на території сільської ради неоднорідні за своїми природними властивостями, паювання проводилося на умовах кадастрових гектарів. Умовні кадастрові гектари визначаються за бонітетом ґрунтів або за грошовою оцінкою земель.

Для початку необхідно визначити вартість кожної агровиробничої групи ґрунтів в межах контуру, використовуючи середню вартість 1 га ріллі в межах району.

Грошову оцінку агровиробничих (Гагр) груп розраховуємо за формулою:

$$\Gamma_{\text{агр}} = \frac{\Gamma * \text{Б}}{\text{Б}_{\text{ср}}} \quad (3.2),$$

де Γ – грошова оцінка 1 га агрогрупи

Б – бал бонітету агрогрупи

$\text{Б}_{\text{ср}}$ – середній бал бонітету ріллі.

Визначення грошової оцінки 1 га агровиробничих груп ґрунтів занесено в табл.3.8.

Таблиця 3.8 - Розрахунок шкал грошової оцінки 1га агрогрупи ґрунтів

Шифр агрогруп	Грошова оцінка 1 га угідь, грн.	Бал бонітету агрогрупи	Середній бал бонітету угідь, які підлягають паюванню	Грошова оцінка 1 га агрогрупи, грн
Рілля				
86е	35 000,0	25	38,00	23 036,0
65д	35 000,0	40	38,00	36 842,0
66е	35 000,0	33	38,00	30 394,0
67е	35 000,0	21	38,00	19 342,0
65е	35 000,0	43	38,00	39 605,0
59е	35 000,0	47	38,00	43 290,0

Вартість 1 га ріллі в південних районах Одещини значно нижча ніж середня вартість в цілому по Україні через посушливий клімат, що викликає ризики по врожайності, тому вартість ріллі взята орієнтовно 35 тис. грн. за 1 га. Таким чином, здійснивши розрахунки, отримали вартість по кожній агрогрупі і найвища вартість в агрогрупі 59е – 43 тис. 290 грн., а найнижча

вартість 1 га агрогрупи 67е – 19 тис.342 грн. Для того, щоб визначити кількість паїв в межах кожного контуру, необхідно визначити загальну оціночну вартість контурів приватизаційного фонду. Грошова оцінка визначається за формулою 3.3, як добуток площі агрогрупи та грошової оцінки 1 га агрогрупи:

$$\Gamma_{\text{д}} = \sum P_{\text{агр.}} \times \Gamma_{\text{агр.}} \quad (3.3),$$

де $\Gamma_{\text{агр.}}$ – грошова оцінка ділянки, грн.;

$P_{\text{агр.}}$ – площа шифру агрогрупи, га;

$\Gamma_{\text{д}}$ – грошова оцінка 1 га агрогрупи, грн.

Дані розрахунків за вище приведеною формулою заносяться до таблиці 3.9.

Таблиця 3.9 - Розрахунок оціночної вартості агровиробничих груп ґрунтів в розрізі контурів ріллі

Номер контуру	Площа агрогрупи, га	Шифр агрогрупи	Грошова оцінка 1 га агрогрупи, грн	Грошова оцінка ділянки, грн
1	2	3	4	5
1	45,92	66е	30 394,0	1 395 692,0
	0,68	67е	19 342,0	13 153,0
	Σ			1 408 845,0
3	21,23	86е	23 036,0	489 054,0
	11,18	65д	36 842,0	411 894,0
	9,09	59е	43 290,0	393 506,0
	36,79	65е	39 605,0	1 457 068,0
	Σ			2 751 522,0
4	0,8	65д	36 842,0	29 474,0
	25,38	65е	39 605,0	1 005 175,0
	71,11	59е	43 290,0	3 078 352,0
	Σ			4 113 000,0

Продовження таблиці 3.9

5	6,06	65е	39 605,0	240 006,0
	135,7	59е	43 290,0	5 874 453,0
	Σ			6 114 459,0
6	79,13	65е	39 605,0	3 133 944,0
	131,11	59е	43 290,0	5 675 752,0
	Σ			8 809 696,0
8	33,00	65д	36 842,0	1 215 786,0
	10,67	66е	30 394,0	324 304,0
	Σ			1 540 090,0
12	32,69	86е	23 036,0	753 047,0
	1,35	59е	43 290,0	58 442,0
	Σ			1 111 299,0
13	0,66	65е	39 605,0	26 139,0
	111,2	59е	43 290,0	4 813 848,0
	Σ			4 839 987,0
14	30,77	59е	43 290,0	1 332 033,0
	20,33	65е	39 605,0	805 170,0
	Σ			2 137 203,0
15	4,63	59е	43 290,0	200 433,0
	15,7	65е	39 605,0	621 798,0
	Σ			822 231,0
16	71,24	59е	43 290,0	3 083 980,0
	37,16	65е	39 605,0	1 471 722,0
	Σ			4 555 702,0
18	17,27	86е	23 036,0	398 298,0
	7,81	65е	39 605,0	309 315,0
	32,29	59е	43 290,0	1 397 834,0
	Σ			2 105 447,0

Отже, найбільшу вартість становить контур 6 та контури 5, 16 та 13. Проектування сільськогосподарських підприємств проводяться таким чином, щоб в проєктній ділянці вміщувалось ціле число земельних часток (паїв). В таблиці 3.10 визначено вартість земельних часток (паїв) та кількість паїв, що вміщуються в кожному контурі.

Таблиця 3.10 - *Характеристика земельних ділянок, переданих у приватну власність*

Номер контуру	Площа, га	Грошова оцінка ділянки, грн	Вартість земельної частки, грн	Кількість земельних паїв, шт.
1	2	3	4	5
Рілля				
1	46,60	1 408 845,0	137 107,10	10
3	78,29	2 751 522,0	137 107,10	20
4	97,29	4 113 000,0	137 107,10	30
5	141,43	6 114 459,0	137 107,10	45
6	210,24	8 809 696,0	137 107,10	64
8	43,67	1 540 090,0	137 107,10	11
12	41,61	1 111 299,0	137 107,10	8
13	111,86	4 839 987,0	137 107,10	35
14	51,10	2 137 203,0	137 107,10	16
15	20,33	822 231,0	137 107,10	7
16	108,40	4 555 702,0	137 107,10	33
18	57,37	2 105 447,0	137 107,10	15
Сума		40 309 481		294

Після визначення розміру паю нарізаються паї у вигляді смуг або прямокутників і закріплюються вони за власниками з урахуванням рівноцінності. Головна ідея такого розподілу – щоб кожен отримав рівноцінну

за якістю землю і в сучасних умовах ця ідея вирівнюється через оренду паїв агрокомпаніями, які фактично об'єднують масиви, через консолідацію земель завдяки обміну ділянками та через впровадження в законодавстві такого поняття, як «масиви сільськогосподарського призначення».

Сучасною тенденцією передбачено усунути недоліки землекористувань: дрібноконтурність, черезсмузжя, неефективну конфігурацію і в результаті не по-новому розподілити паї, а здійснити укрупнення та впорядкування цих контурів для ефективного використання.

Результати таблиці 3.10 вказують, що всі землевласники отримали рівноцінні земельні паї вартістю на сьогоднішній день – 137 тис. 107 грн. і в кожному контурі розмістилось ціле число земельних наділів. Найбільше паїв розміщується в контурах 6 та 5.

РОЗДІЛ IV

СТВОРЕННЯ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ (ЗЕМЛЕКОРИСТУВАНЬ) СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Встановлення площі землеволодінь (землекористувань)

Встановлення площ сільськогосподарських землеволодінь чи землекористувань є важливим етапом землеустрою, який забезпечує раціональне використання земельних ресурсів, дотримання вимог законодавства та ефективне ведення сільськогосподарського виробництва. Площа земельної ділянки визначається на підставі геодезичних вимірювань, матеріалів кадастру та правовстановлюючих документів.

Процес встановлення площ передбачає визначення меж земельних ділянок у натурі (на місцевості), проведення топографо-геодезичних робіт і обчислення площі за координатами поворотних точок меж. Отримані результати оформлюються у відповідній землевпорядній документації та вносяться до Державного земельного кадастру.

Точне визначення площ земельних угідь має важливе значення для: ведення земельного кадастру; оподаткування земель; укладання договорів оренди; здійснення купівлі-продажу земель; планування сівозмін та організації території господарств.

Сучасні методи визначення площ базуються на використанні GPS/GNSS-технологій, електронних тахеометрів, а також геоінформаційних систем (GIS), що забезпечує високу точність та оперативність виконання робіт.

Основні складові частини, які враховуються під час встановлення сільськогосподарських землеволодінь чи землекористувань представлені на рисунку 4.1.

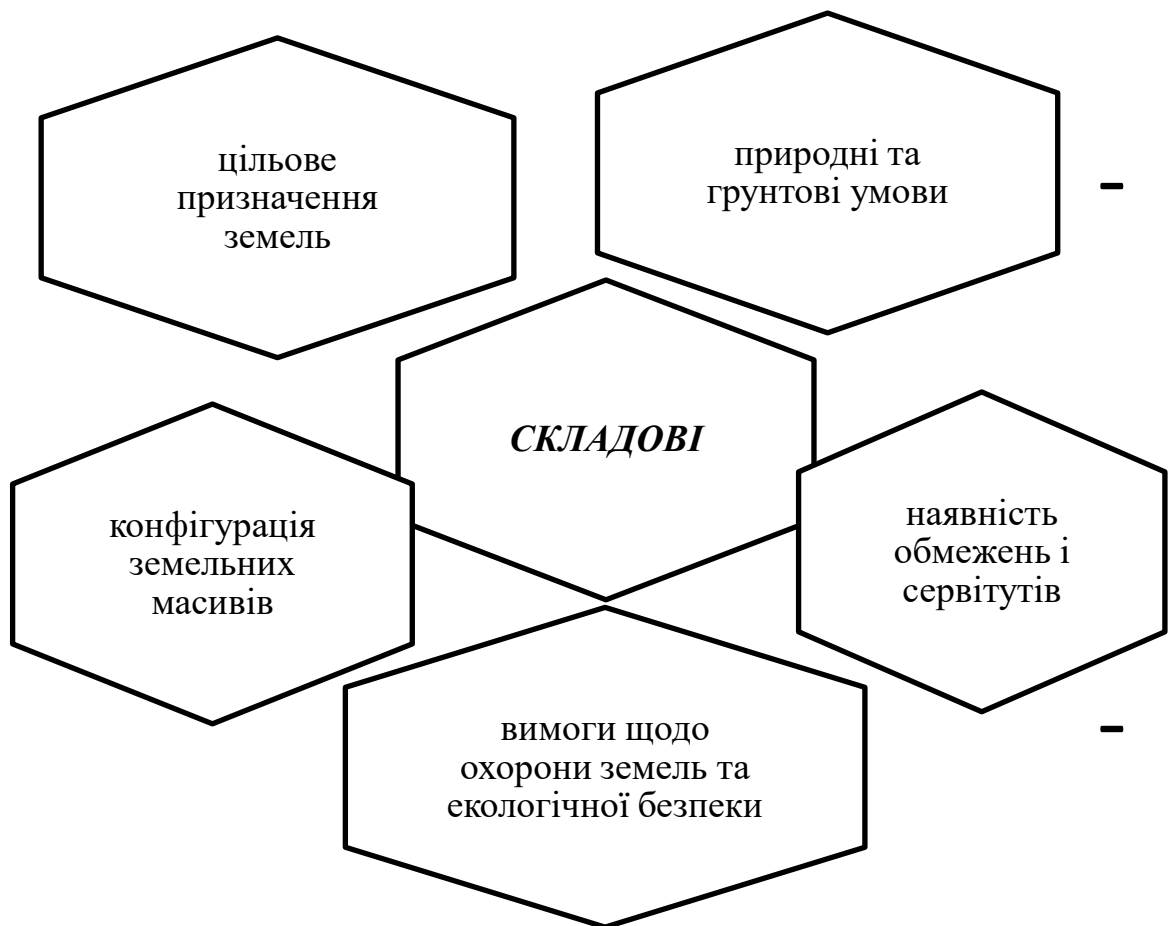

Рисунок 4.1 – Складові частини сільськогосподарських землеволодінь (землекористувань)

Землеволодіння і землекористування підприємств, організацій і громадян нерідко мають істотні недоліки, які затрудняють ведення виробництва і погіршують результати виробничої діяльності. Найбільш розповсюджені з них: нераціональні розміри землеволодіння (землекористування), структура і склад угідь, які проявляються в невідповідності площ спеціалізації господарства, зоні його розташування і природоохоронним вимогам [5].

Площу сільськогосподарських землеволодінь встановлюють одночасно з визначенням розмірів виробництва. Проектуєма площа повинна бути раціональною. Розмір сільськогосподарського підприємства зв'язаний з його розміщенням. В різних зонах і умовах одна і та ж площа сільськогосподарських угідь підприємства розміститься на різній по площі загальній території. Раціональний розмір господарства дозволяв ефективно

організувати виробництво, з найменшими затратами. Площа землеволодіння повинна бути забезпечена трудовими ресурсами. Раціональна площа - це площа, на якій зберігається управляємість та допустимі виробничі витрати і збитки. Площа землеволодіння - це функція багатьох факторів $\Pi = f C, Y, B, T, M, \Phi$, де C - спеціалізація господарства; Y - % сільськогосподарських угідь і ріллі; B — продуктивність земель; T — трудові ресурси; M — фондозабезпеченість; Φ - інвестиції (власні та залучені).

3.2 Розміщення і формування земельних масивів землекористувань

Формування сільськогосподарських підприємств здійснюється на основі побажань пайщиків. Можна рекомендувати наступні форми господарювання: фермерські господарства, акціонерні товариства приватного і публічного типу, повні товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, командитні товариства, сільськогосподарські виробничі кооперативи, приватно-орендні підприємства.

При виборі господарювання слід враховувати:

- розмір земельного паю;
- спеціалізацію новостворених господарств;
- виробничі традиції населення.

При формуванні сільськогосподарських підприємств необхідно керуватись наступним:

- площа сільськогосподарських підприємств повинна вміщувати цілу кількість земельних паїв;
- склад земельних угідь повинен відповідати вибраній спеціалізації;
- забезпечення використання існуючих виробничих центрів і господарських дворів;
- забезпечення максимальної зайнятості працездатного населення в сільськогосподарському виробництві підприємства.

Сільськогосподарський виробничий кооператив (СВК) - юридична особа, утворена шляхом об'єднання фізичних осіб, які є сільськогосподарськими товаровиробниками, для спільного

виробництва продукції сільського, рибного і лісового господарства на засадах обов'язкової трудової участі у процесі виробництва.

Товариством з обмеженою відповідальністю (ТОВ) вважається підприємство яке має статутні форми, які поділені на частки (паї), розміри яких визначаються установчими документами. Товариства з обмеженою відповідальністю утворюють статутні фонди за рахунок коштів учасників (пайовиків), число яких, як правило, невелике і наперед відоме.

Фермерське господарство (ФГ) є формою підприємницької діяльності громадян зі створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону [18].

Публічне акціонерне товариство (ПАТ) — це господарське товариство, статутний капітал якого поділений на певну кількість акцій однакової номінальної вартості, а акції можуть вільно продаватися та купуватися на фондовому ринку або пропонуватися необмеженому колу осіб. Публічне акціонерне товариство має право здійснювати публічне розміщення акцій і зобов'язане розкривати інформацію про свою діяльність відповідно до вимог законодавства.

Приватне акціонерне товариство (ПрАТ) — це акціонерне товариство, акції якого розподіляються лише серед засновників або заздалегідь визначеного кола осіб і не можуть вільно пропонуватися необмеженому колу інвесторів. Кількість акціонерів у приватному акціонерному товаристві обмежується законодавством, а порядок відчуження акцій може бути встановлений статутом товариства.

Приватно-орендне підприємство (ПОП) — це форма господарювання, за якої майно підприємства перебуває у приватній власності засновника (або засновників), а земельні ділянки, майнові паї чи інші ресурси використовуються на умовах оренди. Таке підприємство здійснює виробничу,

господарську чи іншу діяльність на основі поєднання приватної власності та орендних відносин.

У сільському господарстві приватно-орендне підприємство найчастіше створюється для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, де орендуються земельні частки (паї) громадян. Діяльність підприємства регулюється господарським, земельним та цивільним законодавством України, а також установчими документами підприємства.

Таблиця 4.1 - Експлікація новостворених сільськогосподарських підприємств

Показники	Одиниці виміру	Назва новостворених підприємств		
		ФГ «Тарасов»	ТОВ «Терра»	СВК «Вільне»
Загальна кількість власників	чол.	12	119	163
Загальна площа сільськогосподарських підприємств, в т.ч.	га	43,67	458,98	532,65
Рілля	га	43,67	433,02	531,50
Пасовища	га		25,96	
Коефіцієнт компактності		1,03	1,02	1,1

Коефіцієнт компактності визначається за формулою:

$$K_n = P / 4\sqrt{P} \quad (4.1)$$

де, K_n – коефіцієнт компактності;

P – периметр господарства, м;

P – площа господарства, м²

ФГ «Тарасов»

ТОВ «Терра»

$$\Pi=3330 \text{ м}$$

$$\Pi= 10160 \text{ м}$$

$$P=436700 \text{ м}^2$$

$$P= 4699200 \text{ м}^2$$

$$K_{\Pi} = 2722,9/4\sqrt{463400} = 1,03$$

$$K_{\Pi}=13290/4\sqrt{10593600}=1,02$$

СВК «Вільне»

$$\Pi =9340 \text{ м} \quad P= 5324000 \text{ м}^2$$

$$K_{\Pi} = 9771,7/4\sqrt{4307200} =1,1$$

Таким чином, всі новостворені господарства мають задовільний коефіцієнт компактності, що є надзвичайно важливим для раціональної організації території та ефективного природокористування.

4.3 Характеристика землекористувань за екологічною стійкістю

Екологічна стійкість сільськогосподарських землекористувань є важливою умовою збереження природних ресурсів, забезпечення продовольчої безпеки та підтримання екологічної рівноваги. Вона передбачає таку організацію використання земель, за якої забезпечується висока продуктивність аграрного виробництва без виснаження ґрунтів, забруднення водних ресурсів і деградації навколишнього середовища.

Основою екологічно стійкого землекористування є раціональне використання земельних ресурсів. Це включає дотримання сівозмін, мінімізацію ерозійних процесів, збереження родючості ґрунтів та оптимальне співвідношення між ріллею, луками, пасовищами й лісовими насадженнями. Особливе значення має впровадження ґрунтозахисних технологій обробітку землі, використання органічних добрив та обмеження застосування хімічних засобів захисту рослин.

Однією з головних проблем сучасного сільського господарства є деградація ґрунтів, яка проявляється у зниженні вмісту гумусу, ущільненні, засоленні та ерозії земель. Для запобігання цим процесам необхідно

впроваджувати адаптивно-ландшафтні системи землеробства, що враховують природні особливості території, кліматичні умови та екологічні обмеження.

Екологічна стійкість також передбачає збереження біорізноманіття агроландшафтів. Створення захисних лісосмуг, збереження природних екосистем, водно-болотних угідь та польових екотонів сприяє підтриманню природного балансу й захисту земель від негативного антропогенного впливу.

Важливим напрямом є розвиток органічного землеробства, яке орієнтоване на виробництво екологічно безпечної продукції без надмірного використання синтетичних добрив і пестицидів. Таке господарювання сприяє покращенню якості ґрунтів, зменшенню забруднення довкілля та підвищенню екологічної безпеки населення.

Отже, екологічна стійкість сільськогосподарських землекористувань є комплексною характеристикою ефективного й відповідального використання земельних ресурсів. Її забезпечення потребує поєднання економічних, екологічних і соціальних підходів, спрямованих на збереження природного потенціалу для майбутніх поколінь [22].

Основними характеристиками використання сільськогосподарських угідь є продуктивність, інтенсивність та ефективність.

Продуктивність - це кількість органічної маси, отриманої з одиниці площі за рік.

Інтенсивність характеризує ступінь впливу на стан ґрунту і оцінюється виробництвом валової продукції на одиницю площі.

Ефективність використання земель виражається чистим доходом (прибутком) від використання сільськогосподарських угідь.

Пріоритетністю у використанні сільськогосподарських угідь повинна бути екологічна стійкість землекористування, яка залежить від складу і співвідношення сільськогосподарських угідь, інтенсивного або обмеженого використання ріллі, наявності лісових насаджень, чагарників і характеризується коефіцієнтом екологічної стійкості, який можна визначити за формулою:

$$K_{ec} = \frac{\sum S_i K_u K_{cp}}{S}, \quad (4.2)$$

де K_{ec} – коефіцієнт екологічної стійкості;

S_i - площа угідь, га;

K_u - коефіцієнт екологічної цінності земель;

K_{cp} - коефіцієнт екологічної стійкості рельєфу;

S - загальна площа землекористування, га.

Чим більший коефіцієнт, тим вища екологічна стійкість землекористування.

Якщо: $K_{ec} \geq 0.5$ – високий рівень стійкості с.г. підприємства;

$K_{ec} = 0.35 - 0.5$ – середній рівень стійкості с.г. підприємства;

$K_{ec} \leq 0.35$ – низький рівень екологічної стійкості.

Екологічний стан використання сільськогосподарських угідь характеризується балансом органічної речовини (гумусу) в процесі їх використання. Лише багаторічні трави, сінокоси і пасовища є накопичувачами гумусу в ґрунті. Екологічна ефективність використання земель характеризується їх продуктивністю (ц к.од./га) та чистим доходом (прибутком), грн./га.

Таблиця 4.2 - Оцінка структури угідь ТОВ «Терра»

№ з/п	Угіддя	Площа		Екологічно збалансована структура, %
		га	%	
1	Оброблювані землі	433,02	94,0	70-60
2	Луки і пасовища	25,96	6,0	30-40
Всього сільськогосподарських угідь		458,98	100	100

Таблиця 4.3 - Оцінка структури угідь СВК «Вільне»

		Площа	Екологічно
--	--	-------	------------

№ з/п	Угіддя	га	%	збалансована структура, %
1	Оброблювані землі	531,50	100,0	70-60
2	Луки і пасовища	-	-	30-40
Всього сільськогосподарських угідь		532,65	100	100

Отже, за розрахунками в таблицях 4.2 та 4.3 можна зробити висновок, що в обох великих новостворених господарствах не збалансована структура земельних угідь, так як в випадку екологічно збалансованості співвідношення оброблюваних земель до природних кормових угідь становить 60 до 40, або 70 до 30, а в нашому випадку – 94 до 6 та 100 до 0.

Карта екологічної стійкості ділянок досліджуваної території складається на основі розробок раніше складеної карти з обов'язковим урахуванням і дотриманням всіх прийомів і правил з урахуванням специфіки використання земель та стрімкістю ґрунтів. По результатам досліджень були складені таблиці по двох новостворених підприємствах.

Таблиця 4.4 - Визначення коефіцієнту екологічної стійкості СВК «Вільне»

СВК «Вільне»					
№ з/п	Угіддя	Площа, га	Коефіцієнт		Розрахункова величина
			Кц	Кс. р	
1	Рілля				
	0°-1°	497,08	0,2	1	99,4
	1°-3°	35,57	0,2	0,7	5,0
Σ		532,65			104,40

$$K_{ес} = 0,20$$

Отже, коефіцієнт екологічної стійкості по новоствореному господарству СВК «Вільне» становить 0,2, що є надзвичайно низьким для екологічної стійкості землекористування.

Таблиця 4.5 - Визначення коефіцієнту екологічної стійкості ТОВ «Терра»

ТОВ«Терра»					
№ з/п	Угіддя	Площа га	Коефіцієнт		Розрахункова величина
			Кц	Кс. р	
1	Рілля				77,42
	0°-1°	308,55	0,2	1	61,71
	1°-3°	53,51	0,2	0,7	7,49
	3°-5°	52,00	0,2	0,6	6,24
	5°-7°	17,19	0,2	0,5	1,72
	7°-10°	3,21	0,2	0,4	0,26
2	Кормові угіддя		0,8		14,25
	0°-1°	3,91	0,8	0,70	2,19
	1°-3°	2,89	0,8	0,70	1,62
	3°-5°	8,33	0,8	0,70	4,66
	5°-7°	9,77	0,8	0,70	5,47
	7°-10°	0,56	0,8	0,70	0,31
3	Ліс				9,86
	0°-1°	0,15	0,9	1,00	0,15
	1°-3°	6,96	0,9	1,00	6,26
	3°-5°	1,24	0,9	1,00	1,12
	5°-7°	2,59	0,9	1,00	2,33
Σ		470,86			101,53

Кес = 0,22

Згідно кінцевих показників коефіцієнтів екологічної стійкості обидва господарства являються екологічно не стійкими, тому в проектних рішеннях необхідно обов'язково передбачити протиерозійні заходи, адже співвідношення земельних угідь забезпечує екологічну стійкість агроландшафтів та ефективне ведення господарської діяльності.

РОЗДІЛ V

СКЛАДАННЯ СХЕМИ ВНУТРІГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЇ НОВОСТВОРЕНИХ ПІДПРИЄМСТВ

5.1 Організація території та структура посівних площ

Правильна організація території сільськогосподарських підприємств є важливою ланкою в можливості зростання продуктивності виробництва. При формуванні сільськогосподарських підприємств важливе значення має правильна організація їхніх границь і розмірів, що в подальшому впливає на виробничу діяльність того чи іншого підприємства. У вирішенні цього питання фігурує встановлення площі масивів та їх раціональна організація, а саме розміщення того чи іншого господарства відносно населеного пункту, господарського двору та шляхів сполучення з районними та обласними центрами.

Організація території сільськогосподарських підприємств є важливою складовою раціонального землекористування та ефективного ведення аграрного виробництва, так як вона передбачає науково обґрунтоване розміщення земельних угідь, виробничих об'єктів, дорожньої мережі, меліоративних систем і природоохоронних елементів з метою забезпечення високої продуктивності праці, збереження родючості ґрунтів та охорони навколишнього середовища.

Основним завданням організації території є створення оптимальних умов для ефективного використання земельних, трудових і матеріально-технічних ресурсів підприємства. При цьому враховуються природні умови території, рельєф місцевості, ґрунтовий покрив, кліматичні особливості, спеціалізація господарства та перспективи його розвитку.

Особливе значення має організація сівозмін і полів. Поля повинні мати зручну конфігурацію, оптимальні розміри та розташування, що сприяє ефективному використанню сільськогосподарської техніки, зменшенню витрат пального й часу на виконання польових робіт. Розміщення культур здійснюється з урахуванням агротехнічних вимог, родючості ґрунтів і протиерозійних заходів.

До організації території також належить проектування дорожньої мережі та виробничих центрів. Господарські дороги мають забезпечувати зручний зв'язок між полями, складами, тваринницькими комплексами та населеними пунктами. Виробничі будівлі та споруди розміщують із урахуванням санітарних, екологічних і технологічних вимог.

Важливим напрямом є впровадження природоохоронних заходів. Для захисту земель від ерозії створюють полезахисні лісосмуги, тераси, водорегулювальні споруди, а також застосовують контурну організацію території. Такі заходи сприяють збереженню родючості ґрунтів, поліпшенню мікроклімату та підвищенню екологічної стійкості агроландшафтів [10].

Отже, організація території сільськогосподарських підприємств є комплексом взаємопов'язаних заходів, спрямованих на раціональне використання земельних ресурсів, підвищення ефективності виробництва та забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. Правильна організація території сприяє економічній ефективності господарства, охороні довкілля та збереженню природного потенціалу земель.

Структура посівних площ у сільськогосподарських підприємствах є важливим елементом організації аграрного виробництва та визначає співвідношення між окремими сільськогосподарськими культурами, що вирощуються на певній території. Вона формується залежно від природно-кліматичних умов, спеціалізації господарства, рівня забезпеченості матеріально-технічними ресурсами, попиту на продукцію та економічної ефективності вирощування культур.

Раціональна структура посівних площ має забезпечувати стабільне виробництво продукції, підвищення родючості ґрунтів, ефективне використання земельних ресурсів і дотримання екологічних вимог. У сучасних умовах значна частка посівних площ в Україні припадає на зернові та технічні культури, зокрема пшеницю, кукурудзу, ячмінь, соняшник і ріпак. Це зумовлено високою рентабельністю цих культур та значним попитом на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Важливим чинником формування структури посівів є спеціалізація сільськогосподарського підприємства. Наприклад, господарства зернового напрямку збільшують площі під зерновими культурами, тоді як тваринницькі підприємства значну увагу приділяють кормовим культурам. Водночас надмірне розширення площ під однією культурою може призводити до виснаження ґрунтів, поширення хвороб і шкідників, а також зниження врожайності.

Для забезпечення ефективного землекористування велике значення має науково обґрунтована система сівозмін. Чергування культур сприяє відновленню родючості ґрунтів, зменшенню ерозійних процесів та покращенню фітосанітарного стану полів. Особливо важливим є включення до структури посівів бобових культур і багаторічних трав, які сприяють накопиченню азоту в ґрунті та покращують його структуру.

Структура посівних площ також залежить від рівня інтенсифікації виробництва та впровадження сучасних технологій. Використання високопродуктивних сортів, систем точного землеробства та сучасної техніки дозволяє оптимізувати розміщення культур і підвищити ефективність аграрного виробництва [9].

Отже, структура посівних площ є важливим показником діяльності сільськогосподарських підприємств, який впливає на економічні результати виробництва, стан земельних ресурсів та екологічну стійкість агроландшафтів. Рациональне формування структури посівів сприяє підвищенню продуктивності сільського господарства та забезпечує сталий розвиток аграрної сфери.

Отже, новостворені сільськогосподарські підприємства були сформовані, враховуючи основні вимоги:

- господарства тваринницького напрямку повинні бути забезпечені зеленими та +с+оковитими кормами на 100%, а концентратами не менше, як на 70%;

- польові, овочеві та інші сівозміни в яких 50% складають просапні культури, розміщують на схилах до 5°, на схилах з більшою стрімкістю розміщують ґрунтозахисні сівозміни з просапними культурами до 20%;
- в поля сівозмін включати цілу кількість земельних часток;
- кожне поле повинно бути забезпечено автономним під'їздом;
- по границях сівозмін розміщують польові дороги шириною 3-5м і захисні лісосмуги шириною 3-13 м.

При впорядкуванні території сівозмін нашим основним завданням було створення на всій сівозмінній ділянці необхідних просторових умов для впровадження передової науково обґрунтованої системи землеробства і чергування сільськогосподарських культур у просторі та часі, які за умови високих економічних показників забезпечували б розширене відтворення родючості ґрунтів, раціональне використання всіх сільськогосподарських угідь, підвищення їх продуктивності, ріст урожайності при дотриманні природоохоронних технологій і формували б екологічно стійкий агроландшафт у комплексі з іншими запроектованими заходами.

Враховуючи характер рельєфу, ґрунтовий покрив, ступінь еродованості земель, розміщення господарств по відношенню до населеного пункту і виробничих центрів, з метою застосування робочої сили в організаційних процесах нами було передбачено проектування польової пятипільної сівозміни на території сільськогосподарського виробничого кооперативу «Вільне» та кормової восьмипільної сівозміни на території товариства з обмеженої відповідальністю «Терра», по яких наведено склад та співвідношення сільськогосподарських культур в сівозмінах в таблиці 5.1.

Склад сівозмін

ТОВ «Терра»	1	Люцерна на зелений корм	Та
	2	Люцерна на зелений корм	бл
	3	Люцерна на сіно	иц
	4	Озима пшениця	я
	5	Кукурудза на зерно	5.1
	6	Ячмінь	–
	7	Горох	Ск
	8	Кормові коренеплоди+ кукурудза на силос	лад
СВК «Вільне	1	Зайнятий пар	сіл
	2	Озима пшениця	ьсь
	3	Картопля	ког
	4	Ярий ячмінь	осп
	5	Кукурудза на зерно	од
			арс

*ьких культур в сівозмінах по новостворених сільськогосподарських
підприємствах*

В результаті проектування сівозмін будуть вирішені наступні питання:

- впровадження оптимальної структури посівів і повного забезпечення тваринництва кормами;
- правильне чергування культур по роках і розміщення їх з урахуванням біологічних особливостей кожної культури та її вимог до ґрунтів та попередників;
- впровадження прогресивних технологій вирощування культур та форми організації праці;
- створення сприятливих умов для високопродуктивного використання тракторів і сільськогосподарських машин.

Поля сівозмін на території дослідження за умовами ґрунтів, рельєфу та зволоження є однорідними і придатними для вирощування і отримання високих урожаїв культур, а за конфігурацією зручні для агротехнічно-правильного виконання механізованих робіт.

Були запроектовані поля рівновеликими між собою з середнім розміром поля в польовій сівозміні СВК «Вільне» – 106 га, а в кормовій ТОВ «Терра» – 55 га.

В окремих випадках допускається розходження площі поля від середнього розміру не більше ніж на 10-12%, а у виключно складних умовах до 15-20%.

На кожну запроектовану сівозміну, відповідно до агротехнічних вимог складається схема чергування сільськогосподарських культур у просторі та часі.

За схемами чергування сільськогосподарських культур кожної сівозміни визначають структуру посівних площ.

Структура посівних площ у сільськогосподарських підприємствах є важливим елементом організації аграрного виробництва та визначає співвідношення між окремими сільськогосподарськими культурами, що

виросуютьс на певній території. Вона формується залежно від природно-кліматичних умов, спеціалізації господарства, рівня забезпеченості матеріально-технічними ресурсами, попиту на продукцію та економічної ефективності вирощування культур.

Рациональна структура посівних площ має забезпечувати стабільне виробництво продукції, підвищення родючості ґрунтів, ефективне використання земельних ресурсів і дотримання екологічних вимог. У сучасних умовах значна частка посівних площ в Україні припадає на зернові та технічні культури, зокрема пшеницю, кукурудзу, ячмінь, соняшник і ріпак. Це зумовлено високою рентабельністю цих культур та значним попитом на внутрішньому й зовнішньому ринках.

Важливим чинником формування структури посівів є спеціалізація сільськогосподарського підприємства. Наприклад, господарства зернового напрямку збільшують площі під зерновими культурами, тоді як тваринницькі підприємства значну увагу приділяють кормовим культурам. Водночас надмірне розширення площ під однією культурою може призводити до виснаження ґрунтів, поширення хвороб і шкідників, а також зниження врожайності.

В таблиці 5.2 представлено структуру посівних площ по новостворених господарствах.

Таблиця 5.2 - Структура посівних площ новостворених господарств

Назва культур	ТОВ «Терра»			СВК «Вільне»		
	Кормова 8 пільна			Польова 5 пільна		
	Площа, га	урож ц/га	валовий вихід, ц	Площа, га	урож ц/га	валовий вихід, ц
озима пшениця	49,5	35,0	1732,5	55,0	35,0	1 925,0
кукурудза на зерно	47,79	50,0	2389,5	55,0	60,0	3 300,0

ячмінь	57,37	26,0	1491,62			
люцерна на зелений корм	46,6	300,0	13980			
люцерна на зелений корм	58,61	300,0	17583			
люцерна на сіно	61,22	27,0	1652,94			
кормові коренеплоди	28,82	250,0	7205			
кукурудза на силос	28,82	300,0	8646			
горох	54,22	25,0	1355,5			
ярий ямінь				55,0	30,0	1 650,0
картопля				55,0	180,0	9 900,0

Для забезпечення ефективного землекористування велике значення має науково обґрунтована система сівозмін. Чергування культур сприяє відновленню родючості ґрунтів, зменшенню ерозійних процесів та покращенню фітосанітарного стану полів. Особливо важливим є включення до структури посівів бобових культур і багаторічних трав, які сприяють накопиченню азоту в ґрунті та покращують його структуру.

Структура посівних площ також залежить від рівня інтенсифікації виробництва та впровадження сучасних технологій. Використання високопродуктивних сортів, систем точного землеробства та сучасної техніки дозволяє оптимізувати розміщення культур і підвищити ефективність аграрного виробництва.

Отже, структура посівних площ є важливим показником діяльності сільськогосподарських підприємств, який впливає на економічні результати виробництва, стан земельних ресурсів та екологічну стійкість агроландшафтів. Рациональне формування структури посівів сприяє підвищенню

продуктивності сільського господарства та забезпечує сталий розвиток аграрної сфери.

5.2 Розрахунок кормовиробництва та забезпеченість тваринництва кормами

Показники структури посівних площ використовують для визначення валового виробництва рослинницької продукції та її вартості і забезпеченість кормами тваринництва. Для розрахунку площ під кормові культури визначається потреба в кормах для ферми ВРХ, яка розміщена на території новоствореного ТОВ «Терра», що має зерново-тваринницький напрямок. Поголов'я ВРХ в господарстві налічує 180 голів, з них корови становлять 120 голів, нетелі – 30 голів, молодняк до 1 року – 70 і більше 1 року – 100 голів. Знаючи норми потреби кормів можна визначити загальну потребу (таблиця 5.3).

Таблиця 5.3 - Необхідна кількість кормів

Види ВРХ	Кількість голів	Грубі				Соковиті				Концентрати		Зелені	
		Сіно		Солома		силос		коренеплоди		кукурудза на зерно		Трави	
		на 1 гол.	Всього	на 1 гол.	Всього	на 1 гол.	Всього	на 1 гол.	Всього	на 1 гол.	Всього	на 1 гол.	Всього
Корови	120	6,4	768	3,6	432	50,0	6000	6,0	720	6,4	768	56,0	6720
Нетелі	30	6,4	192	3,6	108	25,0	750	5,0	150	2,0	60	30,0	900
Молодняк більше 1 року	100	6,0	600	4,6	460	20,0	2000	5,0	500	2,1	210	25,0	2500
Молодняк до 1 року	70	2,8	196	2,7	189	15,0	1050	3,0	210	2,9	203	18,0	1260
Всього	320		1756		1189		9800		1580		1241		11380

Отже, за результатами розрахунку потреби в кормах для всього поголів'я можна зробити висновок, що найбільшу кількість необхідно зелених кормів та соковитих, а також сіна і концентрованих кормів.

РОЗДІЛ V

ТЕХНІКО – ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ ПРОЕКТУ

Техніко-економічні показники проекту формування новостворених сільськогосподарських підприємств є системою кількісних і якісних характеристик, що відображають ефективність організації виробництва, раціональність використання ресурсів та перспективи розвитку господарства. Вони використовуються для обґрунтування проєктних рішень, оцінки економічної доцільності створення підприємства та визначення рівня його конкурентоспроможності.

До основних технічних показників належать площа землекористування, структура сільськогосподарських угідь, розміри посівних площ, рівень механізації виробництва, забезпеченість технікою та виробничою інфраструктурою. Важливе значення має спеціалізація підприємства, яка визначає напрям виробничої діяльності — зерновий, тваринницький, овочевий, садівничий або змішаний тип господарювання. При цьому враховуються природно-кліматичні умови території, якість ґрунтів, наявність водних ресурсів та транспортна доступність.

Економічні показники характеризують результативність діяльності підприємства та ефективність використання ресурсного потенціалу. До них належать обсяг валової та товарної продукції, урожайність сільськогосподарських культур, продуктивність тваринництва, собівартість продукції, прибуток, рівень рентабельності та термін окупності інвестицій. Важливими показниками також є продуктивність праці, фондоддача, рівень енергозабезпечення та економічна ефективність використання земельних угідь.

Під час проектування новостворених сільськогосподарських підприємств значну увагу приділяють організації території та виробничої інфраструктури. Оцінюється ефективність розміщення господарських центрів, доріг, складських приміщень, тваринницьких комплексів і

меліоративних систем. Раціональна організація території дозволяє скоротити транспортні витрати, підвищити продуктивність праці та забезпечити ефективне використання земельних ресурсів.

Важливим складником техніко-економічного обґрунтування є екологічні показники. Вони характеризують рівень екологічної безпеки виробництва, стан ґрунтів, дотримання сівозмін, застосування ґрунтозахисних технологій та вплив господарської діяльності на навколишнє середовище. Екологічно орієнтоване проектування сприяє забезпеченню сталого розвитку аграрного виробництва та збереженню природного потенціалу земель.

Основним показником економічної ефективності організації території сільськогосподарських землекористувань є збільшення виходу валової сільськогосподарської продукції, на основі складання сівозмін по новоствореним господарствам та підвищення врожайності. Правильна система сівозмін та внесення добрив дає можливість підвищити врожайність на 25 – 30%.

Для наглядного відображення потреби і забезпеченості кормами в ТОВ «Терра» складена таблиця 6.1.

Таблиця 6.1 - *Кормовий баланс ТОВ «Терра»*

Види кормів	Потреба, цнт	Забезпеченість кормами	
		цнт.	%
Концентрати	1 241,0	1 365,0	110,0
Грубі:			
сіно	1 756,0	1652,9	95,0
солома	1 189,0	1 308,0	110,0
Соковиті:			
кукурудза на силос	9 800,0	8 646,0	88,0
коренеплоди	1 580,0	2 370,0	150,0
Зелені	11 380,0	13 980,0	122,0

Таким чином, за результатами розрахунків кормового балансу по ТОВ «Терра» можна зробити висновок, що все поголів'я великої рогатої худоби буде в повній мірі забезпечуватись необхідними кормами, навіть при нестачі одного виду кормів, завдяки іншому виду буде перекрито нехватку корму.

По новоствореним господарствам складається структура посівних площ, в яких визначаються розподіл сільськогосподарської продукції за її валовим виходом. Основні культури, як то зернові, овочеві, технічні 80% ідуть на реалізацію, інша продукція – для внутрішніх потреб і кормові культури – на корм тваринам. Вихід валової продукції рослинництва та її розподіл по ТОВ «Терра» наведений у таблиці 6.2.

Таблиця 6.2 - Вихід валової продукції рослинництва та її розподіл
ТОВ «Терра»

Назва сільськогосподарських культур	Посівна площа, га	Урожайність, ц/га	Валовий вихід, цнт	в т.ч.		
				реалізується	на внутрішні потреби	на корм
озима пшениця	49,5	35	1732,5	1385,5	347,0	-
кукурудза на зерно	47,79	50	2389,5	512,0	512,5	1 365,0
ячмінь	57,37	26	1491,62	1193,3	298,32	-
люцерна на зелений корм	105,21	300	31 563,0	8 790,0	8 792,0	13 980,0
люцерна на сіно	61,22	27	1652,94	-	-	1 652,9
кормові коренеплоди	28,82	250	7 205	2733,5	2733,5	2 370,0
кукурудза на силос	28,82	300	8 646	-	-	8 646,0
горох	54,22	25	1355,5	1084,4	271,1	-

Отже, в господарстві ТОВ «Терра» досить високий рівень врожайності сільськогосподарських культур та великий вихід валової продукції рослинництва. Тваринницька галузь буде забезпечена кормами повністю,

доволі велику кількість продукції буде реалізовано зовні, а також витрачено на внутрішні потреби. Можна вважати економічну ефективність по господарству досить високою і задовільною.

По новоствореному господарству СВК «Вільне» вихід валової продукції рослинництва та її розподіл представлено в таблиці 6.3.

Таблиця 6.3 - *Вихід валової продукції рослинництва та її розподіл*
СВК «Вільне»

Назва сільськогос- подарських культур	Посівна площа, га	Урожайність, ц/га	Валовий вихід, цнт	в т.ч.		
				реалізується	на внутрішні потреби	на корм
озима пшениця	55,0	35,0	1 925,0	1 540,0	385,0	-
кукурудза на зерно	55,0	60,0	3 300,0	2 640,0	660,0	-
ярий ямінь	55,0	30,0	1 650,0	1320,0	330,0	-
картопля	55,0	180,0	9 900,0	7 920,0	1 980,0	-

Аналіз таблиці 6.3 вказує, що так як господарство відноситься до зернового напрямку, і тваринницька галузь там не розвинена, то і сільськогосподарська продукція йтиме на реалізацію (80%) та на внутрішні потреби (20%), що принесе досить високу економічну ефективність господарству.

Отже, техніко-економічні показники проекту формування новостворених сільськогосподарських підприємств є важливим інструментом оцінки ефективності господарської діяльності. Їх комплексний аналіз дає можливість обґрунтувати оптимальні виробничі рішення, забезпечити раціональне використання ресурсів та створити умови для стабільного й прибуткового функціонування підприємств.

ВИСНОВКИ

Темою кваліфікаційної роботи передбачено виконати проєкт формування новостворених сільськогосподарських підприємств на території Буджацької селищної громади Болградського району Одеської області.

Мета кваліфікаційної роботи полягала в здійсненні обґрунтування проєктування новостворених сільськогосподарських підприємств, з метою раціонального використання земельних ресурсів.

Виконуючи поставлені завдання першочергово було опрацьовано велику кількість наукової та правової документації, обстежено існуючий стан території дослідження, детально проаналізовано рельєф та ґрунтовий покрив.

Аналіз наукової літератури показав, що тема є досить актуальною, так як формування новостворених сільськогосподарських підприємств - це багатогранний процес, який охоплює питання землекористування, організаційної структури, економічного управління, інноваційного розвитку та адаптації до ринкових умов. Тому системний підхід до створення нових сучасних аграрних підприємств забезпечить високу конкуренту спроможність та забезпечить сталий розвиток землекористування.

Об'єктом дослідження обрано територію, яка до 2020 року відносилась до Ганнівської сільської ради Тарутинського району Одеської області і розміщена в південній частині степової зони з недостатнім зволоженням.

В господарствах цього регіону добре розвинено тваринницьку галузь, з виробництвом молока, яловичини, баранини, а також вирощування зерново-технічних культур.

На даній території до складу господарств в більшій мірі належать сільськогосподарські угіддя рілля та пасовища. Склад господарств дуже різноманітний, багато фермерських господарств, особистих селянських, приватних підприємств, які через низку факторів не витримують

конкурентних умов та не забезпечують належного догляду за земельними угіддями.

Для виконання проекту формування новостворених сільськогосподарських підприємств було обстежено склад земельних угідь та виявлено, що найбільшу площу займає рілля – 1227,62 га, з якої 150,97 га відноситься до резервного фонду, а решта ріллі – 1008,19 га розпайовано та знаходиться у приватній власності громадян. Було виконано встановлення меж резервного, приватного та громадського фондів щоб в подальшому дасть змогу до перспективного використання земель.

При обстеженні рельєфу території було виявлено, що найбільшу площу займає рілля зі стрімкістю 0-1° - 850,39 га (70% від усієї площі) та 1-3° - 189,94 га, якій відведено 18,5%. Стрімкість схилу на ріллі від 3 до 5° та від 5 до 7° градусів займає понад 110 га, що в цілому вказує на задовільні рельєфні умови для аграрного виробництва.

Наступним кроком було здійснено обстеження ґрунтового покриву який сформувався під впливом степових природних умов півдня Одеської області і є типовим для Буджацького степу - високо родючим, але вразливим до деградаційних процесів.

З метою визначення якісної оцінки земель приватизаційного фонду було здійснено вирахування середньозваженого балу бонітету угідь. За середньозваженим балом бонітету визначили середній бал по ріллі, який становить 38 і служить для подальших розрахунків стосовно вартості агровиробничих груп ґрунтів.

За допомогою середнього балу по ріллі, балів бонітету агровиробничих груп ґрунтів та вартості 1 га ріллі по Болградському району на поточний рік, яка становить 35 тис. грн./га було визначено вартість кожної агрогрупи та вартість кожного контуру приватизованої ріллі.

Загальна вартість ріллі приватизаційного фонду становить 40 млн. 309 тис.481 грн., а кількість власників земельних часток (паїв) становить 294

особи. За даними показниками вираховано вартість земельної частки незалежно від місця знаходження, яка становить 137 тис.107 грн.

З метою здійснення консолідації земель, створення нових конкурентно спроможних землеволодінь сучасного типу та враховуючи побажання власників земельних часток (паїв) було виконано об'єднання декількох фермерських господарств в два великі товариства: товариство з обмеженою відповідальністю «Терра» та сільськогосподарський виробничий кооператив «Вільне», а також одне фермерське господарство «Тарасов». У всіх господарствах визначено кількість земельних часток, які розміщуються в кожному господарстві, площу і склад землекористувань та вираховано коефіцієнт компактності. Всі господарства вміщують цілі частки паїв, мають задовільні коефіцієнти компактності та склад угідь відповідає їх спеціалізації.

Для здійснення комплексної характеристики сільськогосподарських землекористувань було визначено екологічну стійкість двох великих господарств, оцінено склад земельних угідь, а саме: структура угідь ТОВ «Терра» не відповідає збалансованій структурі через малу площу природних кормових угідь по відношенню до ріллі, а СВК «Вільне» взагалі не містить у своєму складі екологічно стабільних угідь. Також занадто низькі коефіцієнти екологічної стійкості, тому задача полягає в обов'язковому здійсненні протиерозійних заходів по новоствореним господарствам.

Продуктивність виробництва може зростати за рахунок правильної організації території, тому враховуючи характер рельєфу, ґрунтовий покрив, ступінь еродованості земель, розміщення господарств по відношенню до населеного пункту і виробничих центрів, з метою застосування робочої сили в організаційних процесах по обох господарствах було запроектовано сівозміни: в СВК «Вільне» - 5-ти пільної польової, а в ТОВ «Терра» - 8-ми пільної кормової так як дане господарство більшу перевагу надає тваринницькій галузі. Економічні показники досить високі, тому мета кваліфікаційної роботи досягнена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств. Київ : КНЕУ, 2013. 624 с.
2. Бородіна О. М. Аграрна політика України: витоки, сучасний стан та нові можливості в контексті інституціоналізму та викликів глобалізації. К.: НАН України, 2008.
3. Дем'яненко М. Я. Фінансові проблеми формування та розвитку аграрного ринку. К.: ІАЕ УААН, 2007.
4. Дяченко Н. М. Проблеми формування облікової політики в сільськогосподарських підприємствах. Кропивницький, 2018.
5. Єранкін О. О. Формування агропромислових формувань в Україні: глобалізаційний і маркетинговий аспект. К.: КНЕУ, 2009.
6. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 № 2768-III URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>. (Дата звернення 18.05.2026).
7. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>. (Дата звернення 18.05.2026).
8. Котик З. О., Шкурченко Ю. В. Впорядкування територій новостворених сільськогосподарських підприємств. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка" №77*. Львів, 2014. 81-88 с.
9. Коваленко Ю. С. Управління розвитком аграрних підприємств. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 312 с.
10. Лисенко М. І., Лисенко А. М. Удосконалення галузевої структури сільськогосподарських підприємств як один із факторів підвищення ефективності виробництва.
11. Любчик В. Формування просторової структури землекористувань сільськогосподарських підприємств в нових соціально-економічних умовах. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Серія:

Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку № 436. 2001. С.466–471.

12. Малік М. Й. Розвиток підприємництва в аграрному секторі економіки. — К.: ННЦ ІАЕ, 2008.

13. Месель-Веселяк В. Я. Ефективність функціонування аграрних підприємств *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 6–14.

14. Перович Л., Панас Р., Котик З. Впорядкування територій новостворених сільськогосподарських підприємств. *Землеустрій і кадастр*. Львів: Львівська політехніка, 2003.

15. Про землеустрій: Закон України від 22.05.2003 р. №858-ІУ. Дата оновлення 10.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15>. (Дата звернення 09.05.2026).

16. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19>. (Дата звернення 11.05.2026).

17. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 № 742-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15>. (Дата звернення 13.05.2026).

18. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15>. (Дата звернення 12.05.2026).

19. Про державну підтримку сільського господарства України : Закон України від 24.06.2004 № 1877-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>. (Дата звернення 12.05.2026).

20. Скиданенко А. Ю. Особливості формування витрат виробництва на сільськогосподарських підприємствах. Монографія. К.: КНЕУ, 2016.194 с.

21. Тимчасові методичні рекомендації щодо формування землеволодінь і землекористувань недержавних сільськогосподарських підприємств в процесі реструктуризації існуючих господарств. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0002219-97#Text>. (Дата звернення 13.05.2026).

22. Шацька З. Я. Науково-методологічні основи формування підприємницьких структур у глобалізованому просторі. *Вісник ХДУ. Серія «Економічні науки»* №43. Херсон, 2021.\

23. Швиденко М., Харченко В., Харченко Г. Напрями розвитку сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм господарювання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки.* 2021. № 6(1). С.121-128. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_6\(1\)__18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2021_6(1)__18).

24. Шеленко Д., Бойчук Я. Моніторинг господарської діяльності у розвитку інноваційного бізнес-планування сільськогосподарських підприємств. *Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича*, 2024.

25. Юрчишин В. В. Соціально-економічні проблеми розвитку українського села. Одеський національний технологічний університет. Одеса : Астропринт, 2025. — 296 с.

КАРТОГРАФІЧНІ МАТЕРІАЛИ